

ЕВРОПЕЙСКО И МЕЖДУНАРОДНО ПРАВО / EUROPEAN AND INTERNATIONAL LAW

DOI: 10.54664/IKGH9354

ДОГОВОРНА ОСНОВА НА ДВУСТРАННИТЕ ДИПЛОМАТИЧЕСКИ И КОНСУЛСКИ ОТНОШЕНИЯ МЕЖДУ БЪЛГАРИЯ И ГЪРЦИЯ (1989–2007)

Ралица Тютюнджиева

THE CONTRACTUAL BASIS OF THE DIPLOMATIC AND CONSULAR RELATIONS BETWEEN BULGARIA AND GREECE (1989–2007)

Ralitsa Tyutyundzhieva

Abstract: This article examines the development of relations between Bulgaria and Greece after the democratic changes in 1989. In 1991, the Agreement on Friendship, Neighbourhood, Cooperation, and Security was signed. It became the basis for the signing of a number of contracts in the field of security, education, and culture, as well as the spiritual sphere. Serious attention is paid to the Agreement on the use of the waters of the river Mesta, which was signed in 1995. The article traces a number of high-level official meetings held by representatives of the two countries. Also is highlighted the significant role of the Hellenic Republic, as the only member at that time of EU and NATO, in the process of integration of the Republic of Bulgaria into these structures.

Keywords: Bulgaria, Greece, EU, bilateral relations, Mesta River, Bulgarian President

Продължително време дипломатията се възприема като дейност по осъществяване на целите и задачите на външната политика на страната и по защита на правата и свободите на гражданите извън територията на страната с мирни средства чрез изграждане на довери¹.

След края на Студената война обаче настъпват структурни изменения в международната система. Йерархичните структури са замесени от мрежи, които се разпростират извън границите на нацията държава, вследствие на което традиционното ѝ функциониране

¹ Попов, В.И., Современная дипломатия. Теория и практика. Часть I, Научная книга, Москва, 2000, с. 13

е прехвърлено нагоре – към наднационални институции, или надолу, към поднационални равнища на управление². Въпреки тези промени както традиционната, така и новата дипломация продължава да използва сходни модели на поведение, развити и повсеместно приети по цял свят правила, опосредствани от съответните етични модели и специфичен церемониал.

В българската и в чуждестранната научна литература са налице множество дефиниции на термина дипломация. В правната наука дипломацията се дефинира като: средство за осъществяване на външната политика на държавата, съвкупност от невоенни практически мероприятия, способности и методи, прилагани съобразно с конкретните условия и с характера на решаваните външнополитически задачи³. Според Димитър Машев дипломацията е официална дейност на държавния глава, правителството и специалните органи за външни отношения по осъществяване на целите и задачите на външната политика на държавата, а така също и по защита правата и интересите на държавата в чужбина⁴. В сферата на международните отношения се възприема разбирането, че дипломацията формулира международноправните позиции на държавата, като изхожда от целите и принципите на нейната външна политика⁵.

Интересен подход за дефиниране на понятието се възприема от Йордан Кожухаров, който посочва, че дипломацията реализира външнополитическата дейност на държавата посредством специфични средства и методи, произтичащи от вътрешнополитическото, икономическото и социалното устройство на страната, на основата на международното право⁶. Едновременно с това той разграничава външната, видимата страна на дипломацията

от нейната функционална страна. Според него видимата страната на дипломацията се свързва с воденето на преговори, изкуството да се решават международни проблеми с мирни средства, наука за външните отношения или чуждестранните работи на държавите, наука или изкуство за преговори; докато функционалната страна включва дейността за поддържане на отношенията между държавите

• Като институция: система от държавни органи, предназначени да ръководят и осъществяват външнополитическите отношения на държавите⁷.

До 90-те години на XX век дипломацията се осъществява предимно в двустранни и/или в многостранни срещи, конференции и пр., където дипломатите се срещат лице в лице и комуникират помежду си. В тази връзка дипломацията, която се провежда от разстояние в режим на хоризонтална комуникация между отделните правителства⁸, се основава на обмен на идеи и информация. Освен това до края на Студената война в дипломацията си държавите използват предимно „твърдата сила“. Нейните основни инструменти са военни и икономически и даже са предпочитани начини за оказване на въздействие в международните отношения, а измеримите материални величини за военна сила и икономическа мощ често определят „тежестта“ на актьорите в глобалната политика⁹. Казано по друг начин, позицията на държавата се определя от наличието и способността ѝ да използва военните и икономическите лостове за оказване на влияние на международната сцена.

Промените от 90-те години на XX век и дигитализирането на политиката доведе до възход на „меката сила“. Според Джоузеф Наята представлява „способността да влияем на другите чрез кооптивни средства, като форми-

² Риърдън, Ш. Новата дипломация, С.: ИК Труд, С., 2015, с. 139.

³ Владимиров, И. Дипломатическо и консулско право, С.: Ромина, 2012, с. 6.

⁴ Машев, Д., Дипломатическо право. С.: Софи-Р, 1992, с. 6.

⁵ Савов, Е., Генов, Г. Международни дипломатически преговори. Въпрос на теорията и практиката, С.: Албатрос, 2008, с. 13.

⁶ Кожухаров, Й. Дипломация и протокол. С.: ИК Труд, 1999, с. 10.

⁷ Стефанов, Г. Външна политика. Дипломация. С.: Изд. Сиела, 2006, с. 402.

⁸ Ким, Т., След „Корейската вълна“: публичната дипломация на Корея като „средна сила“ // Дипломация, бр. 16, 2016, с. 22.

⁹ Коев, К., Проекции на „меката сила“ в международните отношения // Научни трудове на Русенския университет, том 54, серия 5.2, 2015, с. 75.

ране на дневния ред, убеждаване и предизвикване на положително привличане с цел постигане на желаните резултати¹⁰. Следователно новата дипломатия може да се дефинира като „дипломатическа дейност, насочена към разбиране, повлияване или ангажиране на чуждестранна аудитория чрез процес на открита комуникация и използване на „мека“ или друг вид сила с цел „прокарване“ на националните интереси¹¹“.

След края на Студената война настъпват структурни изменения в международната система, която от конфронтационна (блокова) започва да се изгражда на основата на диалога и взаимодействието. В определена степен това повлиява значително позициите на България и Гърция, които след края на Студената война губят своята геополитическа „полезност“, която имат в рамките на съперничеството между двата блока¹². Въпреки това обаче стартираният още през 70-те години на XX в. процес на постепенно подобряване на отношенията между двете държави е добра основа, върху която Гърция и България започват да изграждат двустранните си отношения след 1989 г. През периода 1989 г. – 2007 г. гръцко-българските отношения до голяма степен се развиват въз основата на две оси:

1) от една страна, те зависят от регионалните събития и фактори, като тук важно значение имат триъгълникът България-Гърция-Турция, разпадането на Югославия и респективно независимостта на Македония и конфликтът в Косово;

2) от друга страна, с оглед на новата политическа ориентация на България към членство в НАТО и ЕС, двустранните отношения се развиват на основата на възможността Гърция да играе ролята на посредник за приобщаване на Балканите към Европа¹³.

Дипломатическите отношения между България и Гърция след 1989 г. продължа-

ват да се развиват основно на базата на двустранното сътрудничество, като едно от първите посещения на българския министър на външните работи Бойко Димитров след демократичните промени от 9 ноември 1989 г. е в Гърция. Месец по-късно, на проведената работна среща на 11 януари 1990 г. в Атина, той и гръцкият му колега Андонис Самарас обсъждат въпроси, свързани с подкрепата на Гърция за установяване на връзки на България с ЕИО, необходимостта от развитие на военното сътрудничество между двете държави, въпросът за водите на р. Места¹⁴. Обсъжданите въпроси от значение за двустранните отношения между двете държави разкриват, от една страна, продължение на договарянето по важни за тях въпроси, като използването на водите на р. Места, но от друга страна, и нови полета за развитие на двустранните отношения. Те са свързани с промяната на външнополитическия курс на българската държава, предопределен от отварянето на страната към Запада и разпадането на Варшавския договор. Вследствие на проведените разговори на 25 януари 1990 г. министърът на външните работи Бойко Димитров изпраща официално писмо до гръцкия си колега с искане на подкрепа за исканията на България за Европейските общности и Групата на 24-те¹⁵.

През 1990 г. е налице изключително силно активизиране на двустранните отношения между двете държави, като се разменят няколко визити на високо ниво. На 17-18 май 1990 г. председателят на Министерския съвет Андрей Луканов е на официално посещение в Гърция¹⁶. На 12-13 ноември 1990 г. министърът на външните работи Андонис Самарас е на делово посещение в България по покана на външния министър Любен Гоцев. Основните обсъждани въпроси са: развитие на двустранните отношения, положението на Балканите, СССЕ, засилване на военното сътрудничест-

¹⁰ Най, Дж. Бъдещето на силата. С.: Военно издателство. 2013, с. 40.

¹¹ Ким, Т. Цит. съч., с. 21.

¹² Христидис, Г. Акценти и тенденции в гръцко-българските отношения след 1990 г. // Международни отношения, кн. 2-3, 2005, с. 155.

¹³ Христакудис, А. Гръцко-българските отношения през 90-те години // Военен журнал, бр. 3, 1995, с. 12.

¹⁴ АМВнР, дело 4, оп. 47-3, а.е. 75, л. 2-4.

¹⁵ АМВнР, дело 4, оп. 47-3, а.е. 70, л. 2.

¹⁶ АМВнР, дело 3, оп. 47-3, а.е. 63, л. 1.

во във връзка с Виенското съвещание по въпросите от разоръжаването. В разговорите се подчертава добрият пример на Декларацията за приятелство от 1986 г., като се посочва необходимостта от допълнително развитие на договорно-правната основа на двустранните отношения. В резултат от договореностите по време на тези визити, на 02.02.1991 г. е подписана Декларация за приятелство, добросъседство и сътрудничество¹⁷.

Следващата 1991 г. също е наситена с голям брой двустранни посещения. Първото от тях се провежда на 11–12 януари 1991 г., когато министър-председателят на Гърция Константинос Мицотакис идва на посещение в България и се среща с българския премиер Димитър Попов. Предметът на разговор е предопределен от външни фактори. Гръцката страна поставя в дневния ред проблема с Турция и по-специално Северен Кипър и Егейско море; повдига въпроса относно претенциите за „македонско малцинство“ в гръцка Македония; обсъжда се гръцката подкрепа за интеграция на България в ЕО и др.¹⁸

След малко повече от месец, на 17–18 февруари 1991 г., българският министър-председател Димитър Попов е на официално посещение в Гърция, като основните обсъждани въпроси попадат в обхвата на дипломатическите и консулските отношения, между което облекчаване на визовия режим, откриване на нови контролно-пропускателни пунктове, ускоряване на преговорите за създаване на Балкански секретариат със седалище в София, използване на водите на р. Места, развитие на икономическото сътрудничество, транспорт, общи погранични проекти¹⁹.

Важен стимул за разширяване на договорно-правната основа на двустранните отношения между България и Гърция има проведената тристранна среща на 28 август 1991 г. между България, Гърция и Турция на о-в Санторини, където българската и турската делегации

дискутират подписването на двустранен договор за приятелство и добросъседство. В рамките на тези разговори гръцкият министър председател Андонис Самарас предлага да се сключи двустранен договор за приятелство, сътрудничество, добросъседство и сигурност между България и Гърция. По-малко от месец след това, на 13 септември 1991 г., проект на такъв договор е връчен на България от гръцкия посланик в страната Георгиос Христостанис²⁰.

Договорът за приятелство, добросъседство, сътрудничество и сигурност е подписан на 07.10.1991 г.²¹ Двете страни се споразумяват да развиват отношенията си на основата на взаимно доверие и сътрудничество, ръководейки се от общоприетите принципи на международното право: суверенно равенство, зачитане на правата, присъщи на суверенитета, неупотреба на сила и на заплахата със сила, неприкосновеност на границите, териториална цялост на държавите, уреждане на споровете изключително с мирни средства и по начин да не се поставя под заплахата международния мир и сигурност, ненамеса във вътрешните работи, уважение правата на човека, демокрацията и върховенството на закона, икономическата свобода и отговорност, равнопоставеността на народите и правото им да се разпореждат със своята съдба, сътрудничество между държавите на основата на добросъседството, добросъвестно изпълнение на задълженията, произтичащи от международното право²².

Не на последно място в договора се отделя внимание и на необходимостта от развитие на двустранното сътрудничество в културната и образователната сфера. Посочва се, че двете държави следва да поощряват контактите между университетите и другите висши учебни институции, между изследователските центрове и центровете за разпространение на информация, като насърчават инициативите, свързани със сътрудничеството и обмяна

¹⁷ АМВнР, дело 3, оп. 47-3, а.е. 64, л. 8.

¹⁸ АМВнР, оп. 48-3, а.е. 44, л. 2.

¹⁹ АМВнР, оп. 48-3, а.е. 44, л. 2.

²⁰ АМВнР, оп. 48-3, а.е. 47, л. 3-4.

²¹ Договор за приятелство, добросъседство, сътрудничество и сигурност между Република България и Република Гърция, обн. ДВ бр. 91 от 26 октомври 1993 г.

²² Договор за приятелство, добросъседство, сътрудничество и сигурност между Република България и Република Гърция, обн. ДВ бр. 91 от 26 октомври 1993 г.

в аудио-визуалната сфера, кинематографията, театъра, музиката, изкуствата, младежта и спорта. Не на последно място се обръща внимание и на ролята на източното православие в историческото и духовното развитие на двата народа, като се посочва, че договарящите се страни, при изявена воля от техните православни църкви, ще улесняват контактите между тях и сътрудничеството им с други православни църкви и на международно църковно равнище²³.

Сериозен напредък между двете държави е постигнат и в сферата на военното сътрудничество. Резултатът е подписването на Споразумение за сътрудничество между министерствата на отбраната и ГЩ на двете страни от 28 ноември 1991 г.

През ноември 1991 г. управлението в страната се поема от СДС. Създава се правителство на малцинството начело с Филип Димитров и настъпва временно охлаждане на дипломатическите отношения между Гърция и България, опосредствано от промяната на външнополитическия курс у нас. В началото на демократичните промени се оформят две школи по отношение на развитието на регионалната политика на страната. Прогръцката школа застъпва необходимостта от провеждане на проевропейски курс, в това число задълбочаване на отношенията с Гърция като държава член на ЕО и НАТО. До голяма степен поддръжниците на този курс на външната политика са представителите на БСП и военните. Втората школа акцентира върху задълбочаване на отношенията на България с Турция с оглед на добрите връзки на Анкара със САЩ. Поддръжниците на този външнополитически курс са президентът Желю Желев, ДПС и част от представителите на СДС²⁴.

На срещата от 6–7 декември 1991 г. по време на официалното посещение на заместник министър-председателя и министър на външните работи Стоян Ганев в Гърция по покана на Андонис Самарас, българската делегация, по предложение на президента Желю Желев, предлага на гръцката страна да се организира тристранна среща България-Гър-

ция-Турция. Гърция обаче, която има желание за запази лидерската си позиция на Балканите и с оглед на не много добрите отношения между Анкара и Атина, не одобрява идеята²⁵ и отхвърля предложението.

Напрежението между двете държави допълнително се задълбочава във връзка с признаването на независимостта на Македония от България на 15 януари 1992 г. През следващата година това е един от основните въпроси, които се обсъждат по време на официалните визити между двете държави. Предвид различията по този спорен въпрос, наред с официалното посещение на министър-председателя Филип Димитров в Гърция през май 1992 г., където се подписва Протоколът за размяна на ратификационните документи на Договора за приятелство, добросъседство и сътрудничество между България и Гърция, правят впечатление две други официални визити: посещението на министъра на Македония и Тракия в България на 10-11 април 1992 г. и неофициалното посещение на българския външен министър Стоян Ганев на 25-26 май 1992 г. в Солун по покана на гръцкия министър на Македония и Тракия Панайотис Хадзиниколау. Дискутират се въпроси за търговско-икономическото сътрудничество, за премахване на някои икономически ограничения между страните, за откриване на ГКПП и не на последно място се провеждат преговори на Смесената българо-гръцка комисия по водите на река Места²⁶.

Отношенията между двете държави се нормализират през 1993 г. с идването на власт на правителството на Любен Беров и възстановяване на доктрината за „равна отдалеченост“ в отношенията на България с Гърция и Турция. През периода 1993 г. – 1995 г. отново се наблюдава задълбочаване на сътрудничеството между България и Гърция. Това се потвърждава от официалната визита на К. Мицотакис в София през март 1993 г., и многобройните двустранни визити на български и гръцки делегации през 1995 г., в това число:

- посещения на министъра на външните работи Каролос Папуляс в България през март, юли, октомври и декември 1995 г.;

²³ Пак там.

²⁴ Христидис, Г., Акценти и тенденции... Цит. съч., с. 155

²⁵ АМВнР, дело 4, оп. 49-1, а.е. 79, л. 3–4.

²⁶ АМВнР, дело 5, оп. 49-1, а.е. 108, л. 24.

- посещение на Жан Виденов в Гърция през юни 1995 г.;
- посещение на министър-председателя Костис Стефанопулис в България през ноември 1995 г.;
- посещение на президента на Гърция Константинос Стефанопулос в България на 20–22.11.1995 г.

Съществено значение за развитието на договорно-правната основа на дипломатическите и консулските отношения през този период има подписаната на 22 декември 1995 г. Спогодба за използването на водите на р. Места. В спогодбата нормативно са регулирани въпроси, касаещи определянето на размера на правата за ползване на водите на р. Места от Гърция на процентна основа (29%), с възможност за актуализация; установява се задължение за обмен на информация относно състоянието на водите на р. Места и относно съществуващите, изграждащите се и запланирани обекти, които могат да повлияят върху естествения отток и качеството на тези води; установяване се задължение за двете държави да предприемат мерки за подобряване на качеството на водите и за запазване на равновесието на екосистемата на реката; създава се Постоянна българо-гръцка комисия по водно стопанство, и пр.²⁷

Спорът за използването на водите на река Места между България и Гърция води началото си от подписаната през 1964 г. Спогодба за сътрудничество при използване водите на реките. Според постигнатите договорености двете страни са длъжни взаимно да се информират за бъдещето строителство и експлоатиране на водостопански обекти, с цел да не си причиняват значими щети. В подписания в София на 7 октомври 1991 г. Договор за приятелство, добросъседство, сътрудничество и сигурност между България и Гърция има включен текст, свързан с намерението на страните да предприемат специални мерки за предотвратяване на каквото и да било замърсяване на реките, „протичащи през територията и на двете страни“²⁸.

В края на 1995 г. Спогодбата между правителството на Република България и правителството на Република Гърция за използване водите на река Места е подписана от Георги Пирински в качеството му на външен министър. Двете държави се задължават да обменят информация за състоянието на водите на реката, да предприемат общи мерки за подобряване на нейното качество и да извършват общ мониторинг. По силата на спогодба се създава и постоянна Българо-гръцка комисия по водно стопанство.

На 28 март 1996 г. Народното събрание приема Закона за ратифициране на Спогодбата, но президентът Желю Желев на основание прерогативите си по чл. 101, ал. 1 от Конституцията издава Указ № 61/10.04.1996 г., с който връща закона за ново обсъждане в Парламента. Държавният глава, съгласно разпоредбата на основния закон, прилага и съответните мотиви. На 25 април 1996 г. се провежда сто шестдесет и петото заседание на 37-то Народно събрание, на което се обсъжда наложеното вето от държавния глава, като първата точка от дневния ред е „Повторно гласуване на Закона за ратифициране на Спогодбата между правителството на Република България и правителството на Република Гърция за използване на водите на река Места“. Председателят на Комисията по околната среда и водите Борис Колев запознава народните представители с мотивите на държавния глава. Те се основават до голяма степен на решението, взето от Парламента през януари 1990 г., което е публикувано в „Държавен вестник“, бр. 10 от 2 февруари същата година. Това решение е прието след доклад на съставената парламентарна комисия за проучване на проектите за водоснабдителния комплекс „Рила“ и хидротехническият комплекс „Места“. Президентът посочва, че съгласно четвърта точка от решението Народното събрание „задължава Министерския съвет да организира разработването на алтернативен проект за комплексно оползотворяване на река Места в съответствие с основните принципи на водостопанската политика, като на национална територия

²⁷ Пенчев, Г., Българо-гръцкото сътрудничество по опазване на международните реки // Международни отношения, бр. 1, 2001, с. 98.

²⁸ Тютюнджиева, Р., Спогодбата между Република България и Република Гърция за използването на водите на река Места (1996 г.) // DE JURE, бр. 2, 2022, с. 396.

се използват не по-малко от 75 процента от този отток“. Държавният глава посочва още, че „Министерският съвет със свое решение от 21 март и 10 октомври 1994 г. възлага мандат за създаване на българо-гръцка експертна комисия за водите на река Места, като приема отстъпка в позицията на България за предоставяне на 29 на сто от оттока на водите на река Места и 30-годишен срок за действие на договора. С това решението на Народното събрание от 1990 г. е нарушено“. В Становището на Комисията се посочва, че в решението на Народното събрание от януари 1990 г. „става дума за използване, а не за задържане на водите от басейна на река Места на българска територия. Решението е спазено, тъй като на наша територия освен предвидените 71 на сто, трябва да се прибавят още 4-5 на сто водни количества, които средногодишно се ползват като възвратни води. Това са води, използвани за напояване, за индустриални и други цели, които след това се връщат отново в басейна на река Места“²⁹. Неофициално се твърди, че „това е цената, срещу която Гърция дава подкрепата си на България, за да започне преговори за членство в ЕС и обещава да открие КПП-та в срок, който по-късно не е спазен“³⁰.

Освен намирането на решение на проблема с водите на р. Места, в обхвата на дипломатическите отношения между двете държави през 1995 г. са и редица други важни въпроси: югокризата; санкциите срещу Югославия и тяхното негативно въздействие; военното сътрудничество; договарянето на отварянето на нови ГКПП по общата граница. Наред с тях българската държава все по-активно поставя пред гръцките дипломати и официални лица искането си за подкрепа от Атина на членството на България в ЕС и НАТО.

На 22 декември 1995 г. договорната основа на двустранните дипломатически и консулски отношения се обогатява и с подписаната Спогодба между правителството на Република България и правителството на

Република Гърция за откриване на три нови гранични контролно-пропускателни пункта и пътни връзки между двете страни, която влиза в сила от 1996 г. В посочената спогодба се договаря следното:

1) в срок не по-късно от края на 1998 г., България и Гърция се задължават да изградят и открият нов граничен контролно-пропускателен пункт и пътна връзка, свързваща градовете Хасково и Кърджали на територията на Република България с градовете Комотини и Александруполис на територията на Република Гърция.

2) в срок не по-късно от края на 1998 г., България и Гърция се задължават да изградят и открият нов граничен контролно-пропускателен пункт и пътна връзка, свързваща град Гоце Делчев на територията на Република България с Като Неврокопион, град Драма и град Кавала на територията на Република Гърция.

3) в срок не по-късно от края на 1998 г., България и Гърция се задължават да изградят и открият нов граничен контролно-пропускателен пункт и пътна връзка, свързваща градовете Пловдив – Смолян и Рудозем – Златоград на територията на Република България с град Ксанти на територията на Република Гърция³¹.

В икономическата област през този етап са постигнати няколко важни споразумения, като в това число са: Договорът между правителството на Република България и правителството на Република Гърция за насърчване и взаимна защита на инвестициите от март 1993 г., в сила от 1995 г.; Споразумението за строителство на нефтопровода Бургас-Александруполис от 1995 г.; Споразумение за сезонни работници от 15 декември 1995 г.

Много важен принос в развитието на двустранните отношения има и подписаната Спогодба между правителството на Република България и правителството на Република Гърция относно обратно приемане на незаконно пребиваващи лица от 1995 г., в сила от 1996 г. В Спогодбата са регламентирани за-

²⁹ Пак там.

³⁰ България оставя златото си да изтича или отново за една стара идея за язовир на Места, в-к „Хроника“, 29. 03.2016 г.

³¹ Спогодба между правителството на Република България и правителството на Република Гърция за откриване на три нови гранични контролно-пропускателни пункта и пътни връзки между двете страни, Обн. ДВ бр. 85 от 8 октомври 1996 г.

дълженията на двете страни за обратно приемане на свои граждани и чужденци, които не отговарят на разпоредбите в действащото законодателство за влизане или пребиваване на територията на другата държава, като едновременно с това се определя и редът за осъществяване на транзитно преминаване на чужденци, които са в процедура по обратно връщане в трета страна³².

Влошаването на вътрешнополитическата обстановка в България през 1996 г., води до намаляване на интензитета на двустранните визити на високо ниво между Атина и София, като през тази година е налице едно-единствено официално посещение на външния министър Георги Пирински в Гърция от април 1996 г. С идването на власт на новото правителство, начело с Иван Костов (СДС), с оглед сближаването на отношенията между България и Турция за пореден път гръцко-българските дипломатически отношения остават на заден план. За разлика от предходния период от 1989 г. до 1996 г., когато официалните връзки между двете държави се осъществяват предимно от изпълнителната власт на ниво министър-председател, външен министър и др., в периода 1997 г. – 1999 г. се наблюдава активизиране на президентската институция в България, като в рамките на няколко години българският президент участва в редица двустранни срещи с официални лица от гръцката държава. На 2-4 юли 1997 г. Петър Стоянов посещава Гърция³³, а през следващите няколко години българският президент посреща няколко гръцки делегации в София:

- на 14 октомври 1997 г. на официално посещение в България е вторият министър на външните работи на Гърция Георгиос Папандреу;
- на 2–4 февруари 1998 г. Петър Стоянов посреща делегация на Комисията по външна политика и отбрана на гръцкия парламент;
- на 14–15 април 1998 г. Петър Стоянов се среща с министър-председателя на Гърция Костас Симитис;
- на 26–27 май 1999 г. на официално посещение в България е гръцкият президент Константинос Стефанополус.

Проблемите, дискутирани на двустранните срещи през този период, са изключително многообразни, като варират от основния за България въпрос – исканата подкрепа за членство на нашата държава в ЕС и НАТО, задълбочаване на икономическите връзки, развитие на инфраструктурата, трансграничното сътрудничество, кризата в Косово, изваждането на страната от негативния списък на Шенген, културно сътрудничество. Прави впечатление, че през тези две години е налице засилено военно сътрудничество и сътрудничество между вътрешните министри, което прозира в увеличените двустранни визити на съответните министри на България и Гърция. През 1998 г. се провеждат няколко работни срещи:

1) на 7-9 януари 1998 г. българският вътрешен министър Богомил Бонев е на работна среща в Атина, където се обсъжда трансгранична престъпност;

2) на 6-8 март 1998 г. се провежда тристранна среща на вътрешните министри на Румъния, България и Гърция в София;

2) на 18-20 март 1998 г. военният министър Георги Ананиев е на посещение в Атина, където са подписани три споразумения за сътрудничество във военната област;

3) на 2 април 1998 г. военният министър на Гърция Акис Цохадзопулос е на посещение в София³⁴.

Въз основа на тези двустранни срещи в областта на отбраната и сигурността между България и Гърция са сключени три споразумения: Споразумение между Министерството на отбраната на Република България и Министерството на националната отбрана на Република Гърция относно влизането и преминаването на български транспортен взвод на територията на Република Гърция в рамките на участието му в силите за стабилизиране / SFOR/ в Босна и Херцеговина /BELUGA/ от 1998 г.; Споразумение между Правителството на Република България и Правителството на Република Гърция за военнотехническо сътрудничество от 1998 г. и Споразумение между Министерството на отбраната на Република България и Министерството на на-

³² Спогодба между правителството на Република България и Правителството на Република Гърция относно обратно приемане на незаконно пребиваващи лица.

³³ ЦДА, № 1224, опис 4, а.е. 774, л. 47.

³⁴ ЦДА, № 1224, опис 4, а.е. 778, л. 103-104.

ционалната отбрана на Република Гърция за взаимно признаване на държавната гаранция за качество на продукти, предназначени за отбраната от 1999 г.

От 1999 г. се възстановяват активните отношения между България и Гърция на ниво министър-председател, като на 19 януари 1999 г. министърът на външните работи на Гърция Теодорос Пангалос прави официално посещение в България. На срещата между него и Иван Костов се обсъждат въпроси като членството на България в НАТО и ЕС, кризата в Косово, санкциите за Югославия, военно сътрудничество, сътрудничество между министерствата на вътрешните работи. Шест месеца по-късно, през юли 1999 г., българският министър-председател Иван Костов е на официално посещение в Атина, където България търси подкрепа от Гърция за участието си в операцията на НАТО в Югославия, за излизане на страната от „черния списък“ от Шенген, за Пакта за стабилност за Балканите³⁵.

Позитивно развитие през 1999 г. е наличие и по отношение на икономическите връзки между двете страни, като в тази връзка основно значение имат подписаните Спогодба за сътрудничество и взаимопомощ между митническите им администрации от 19.01.1999 г., в сила от 2.03.2000 г.; Договор за сътрудничество в областта на туризма от 14 май 1999 г. и Спогодбата за сътрудничество и взаимопомощ между митническите им администрации от 19.01.1999 г., в сила от 2.03.2000 г.; обсъжда се проект за Споразумение за създаване на зона за свободно движение на български и гръцки граждани, живеещи от двете страни на границата между България и Гърция.

След 2000 г. дипломатическите и консулските отношения между България и Гърция навлизат в нов етап от своето развитие. С оглед на това условно може да се посочи, че през първия етап от 1989 г. до 2000 г. акцент в двустранното сътрудничество се поставя върху конструирането на дипломатическите и консулските отношения и развитието на военното сътрудничество. Въпреки че през този първи етап се обсъждат и редица въпроси, свързани с икономическото сътрудничество, развитието на инфраструктурни проекти и

културното сътрудничество, те стават основа за развитие на двустранните отношения след 2000 г. Предвид този факт може да се посочи, че именно през втория етап се активизира икономическата и културната дипломация между двете държави, в резултат на което са подписвани разнообразни двустранни търговско-икономически споразумения и споразумения в културната, образователната и научната сфера.

От 2000 г. до 2007 г. продължава традицията за провеждане на ежегодни двустранни официални посещения между Гърция и България, въпреки че в сравнение с предходния период се наблюдава намаляване на техния брой. По важните официални посещения са:

1) Посещение на министъра на националната икономика и финансите на република Гърция Янос Папандониу от 13 ноември 2000 г. в България, където той се среща с българския президент Петър Стоянов и министър-председателя Иван Костов;

2) Посещение на българския президент Петър Стоянов в Гърция на 4-5 декември 2000 г., където той се среща с гръцкия с министър-председател Константинос Симитис и с председателя на Парламента Апостолос Какламанис. По време на тази визита се подписва Споразумението за сътрудничество в областта на пощите и далекосъобщенията, което влиза в сила от 2001 г.;

3) През февруари 2001 г. на официално посещение в Гърция е външният министър Надежда Михайлова;

4) През януари 2002 г. в България на официално посещение идва гръцкият премиер Костас Симитис;

5) На 12.03.2002 г. Симеон Сакскобургготски посреща министъра на Македония и Тракия на Гърция;

6) През ноември 2002 г. българският министър-председател Симеон Сакскобургготски е на официално посещение в Гърция по покана на колегата си Костас Симитис;

7) През ноември 2003 г. българският президент Георги Първанов прави официална визита в Гърция, където се среща с гръцкия президент Константинос Стефанопулос и министър-председателя Костас Симитис;

³⁵ Христидис, Г. Акценти и тенденции... Цит. съч., с. 160.

8) На 14 април 2006 г. на официално посещение по покана на българския министър-председател Сергей Станишев в България идва гръцкият премиер Константинос Караманлис.

9) На 28-29.06.2006 г. на Срещата на високо равнище между Гърция, България и Румъния в Атина присъстват министър-председателят Сергей Станишев и министърът на финансите Пламен Орешарски, като акцент в разговорите са икономическото развитие, енергетиката и банковият сектор.

Краткият анализ на договорно-правната уредба на дипломатическите и консулските отношения между България и Гърция дава основание за следния извод: през периода от 1989 г. до 1996 г. приоритетно подписаните споразумения и договори целят разрешаването на съществуващи между страните проблемни въпроси, като например използването на водите на р. Места. В периода между 1996 г. – 2007 г. акцентът в двустранните отношения е членството на България в НАТО и ЕС. Специфичен елемент през периода, от една страна, е развитието на военното сътрудничество, а от друга, сериозно внимание се отделя на подписването на множество споразумения в икономическата и културната сфера.

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

- АМВНР, дело 4, оп. 47-3, а.е. 75, л. 2-4.
АМВНР, дело 4, оп. 47-3, а.е. 70, л. 2.
АМВНР, дело 3, оп. 47-3, а.е. 63, л. 1.
АМВНР, дело 3, оп. 47-3, а.е. 64, л. 8.
АМВНР, оп. 48-3, а.е. 46, л. 9-12.
АМВНР, оп. 48-3, а.е. 44, л. 2.
АМВНР, оп. 48-3, а.е. 47, л. 3-4.
АМВНР, дело 4, оп. 49-1, а.е. 79, л. 3-4.
АМВНР, дело 5, оп. 49-1, а.е. 108, л. 24.
Владимиров, И. Дипломатическо и консулско право, С., 2012. [Vladimirov, I. Diplomatico i konsulsko pravo, S., 2012.]
Ким, Т. След „Корейската вълна“: публичната дипломатия на Корея като „средна сила“. – В: Дипломатия, 16, 2016. [Kim, T. Sled „Koreyskata valna“: publichnata diplomatsia na Koreya kato „sredna sila“. – V: Diplomatsia, 16, 2016.]
Коев, К. Проекции на „меката сила“ в международните отношения. – В: Научни трудове на Русенския университет. Т. 54, серия 5.2, 2015,

[Koev, K. Proektsii na „mekata sila“ v mezhdunarodnite otnoshenia. – V: Nauchni trudove na Rusenskiia universitet. T. 54, seria 5.2, 2015...]

Кожухаров, Й. Дипломатия и протокол. С., 1999. [Kozhuharov, Y. Diplomatsia i protokol. S., 1999.]

Машев, Д. Дипломатическо право. С., 1992. [Mashev, D. Diplomatico pravo. S., 1992.]

Най, Дж. Бъдещето на силата, Военно издателство, С., 2013, [Nay, Dzh. Badeshteto na silata, Voenno izdatelstvo, S., 2013, ...]

Пенчев, Г. Българо-гръцкото сътрудничество по опазване на международните реки. – В: Международни отношения, бр. 1, 2001, [Penchev, G. Balgaro-gratskoto satrudnichestvo po opazvane na mezhdunarodnite reki. – V: Mezhdunarodni otnoshenia, br. 1, 2001, ...]

Попов, В. Современная дипломатия. Теория и практика. Часть I. Москва, 2000. [Popov, V. Sovremennaya diplomatia. Teoria i praktika. Chasty I. Moskva, 2000.]

Риърдън, Ш. Новата дипломатия. С., 2015. [Riardan, Sh. Novata diplomatsia. S., 2015.]

Савов, Е., Генов, Г. Международни дипломатически преговори. Въпрос на теорията и практиката. С., 2008. [Savov, E., Genov, G. Mezhdunarodni diplomaticheski pregovori. Vapros na teoriyata i praktikata. S., 2008.]

Стефанов, Г. Външна политика. Дипломатия. С., 2006. [Stefanov, G. Vanshna politika. Diplomatsia. S., 2006.]

Тютюнджиева, Р. Спогодбата между Република България и Република Гърция за използването на водите на река Места (1996 г.). – В: DE JURE, 2, 2022,. [Tyutyundzhieva, R. Spogodbata mezhdu Republika Bulgaria i Republika Gartsia za izpolzvaneto na vodite na reka Mesta (1996 g.). – V: DE JURE, 2, 2022, ...]

Христакудис, А. Гръцко-българските отношения през 90-те години. – В: Военен журнал, 3, 1995,. [Hristakudis, A. Gratsko-balgarskite otnoshenia prez 90-te godini. – V: Voenen zhurnal, 3, 1995, ...]

Христидис, Г. Акценти и тенденции в гръцко-българските отношения след 1990 г. – В: Международни отношения, 2-3, 2005, [Hristidis, G. Aktsenti i tendentsii v gratsko-balgarskite otnoshenia sled 1990 g. – V: Mezhdunarodni otnoshenia, 2-3, 2005,...]

ЦДА, № 1224, опис 4, а.е. 774, л. 47.

ЦДА, № 1224, опис 4, а.е. 778, л. 103-104.

ИНТЕРНЕТ ИЗТОЧНИЦИ / INTERNET SOURCES

България оставя златото си да изтича или отново за една стара идея за язовир на Места, в-к „Хроника“, 29.03.2016 г. [Bulgaria ostavya zlatoto si da izticha ili otново за една стара ideya за yazovir na Mesta, v-k „Hronika“, 29.03.2016 g.] <<https://hronika-bg.com/%D0%B1%D1%8A%D0%BB%D0%B3%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%8F-%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2%D1%8F-%D0%B7%D0%BB%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%82%D0%BE-%D1%81%D0%B8-%D0%B4%D0%B0-%D0%B8%D0%B7%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%B0-%D0%B8>>

Договор за приятелство, добросъседство, сътрудничество и сигурност между Република България и Република Гърция, обн. ДВ бр. 91 от 26 октомври 1993 г. [Dogovor za priyatelstvo, dobrosasedstvo, satrudnichestvo i sigurnost mezhdu Republika Bulgaria i Republika Gartsia, obn. DV br. 91 от 26 oktomvri 1993 g.] <<https://www.ciela.net/svobodna-zona-darjaven-vestnik/document/521957403/issue/1137/dogovor-za-priyatelstvo-dobrosasedstvo-satrudnichestvo-i-sigurnost-mezhdu-republika-balgariya-i-republika-gartsiya>>

Спогодба между правителството на Република България и правителството на Република Гърция за откриване на три нови гранични контролно-пропускателни пункта и пътни връзки между двете страни, Обн. ДВ бр. 85 от 8 октомври 1996 г. [Spogodba mezhdu pravitelstvoto na Republika Bulgaria i pravitelstvoto na Republika Gartsia za otkrivane na tri novi granichni kontrolno-propuskatelni punkta i patni vrazki mezhdu dvete strani, Obn. DV br. 85 от 8 oktomvri 1996 g.] <[https://www.ciela.net/svobodna-zona-darjaven-vestnik/document/-13587455/issue/2366/spogodba-mezhdu-pravitelstvoto-na-republika-balgariya-i-pravitelstvoto-na-republika-gartsiya-za-otkrivane-na-tri-novi-granichni-kontrolno-propuskatelni-punkta-i-patni-vrazki-mezhdu-dvete-strani-\(ratifitsirana-sas-zakon-priet-ot-37-o-narodno-sabranie-na-28](https://www.ciela.net/svobodna-zona-darjaven-vestnik/document/-13587455/issue/2366/spogodba-mezhdu-pravitelstvoto-na-republika-balgariya-i-pravitelstvoto-na-republika-gartsiya-za-otkrivane-na-tri-novi-granichni-kontrolno-propuskatelni-punkta-i-patni-vrazki-mezhdu-dvete-strani-(ratifitsirana-sas-zakon-priet-ot-37-o-narodno-sabranie-na-28)>

Спогодба между правителството на Република България и Правителството на Република Гърция относно обратно приемане на незаконно пребиваващи лица. [Spogodba mezhdu pravitelstvoto na Republika Bulgaria i Pravitelstvoto na Republika Gartsia otnosno obratno priemane na nezakonno prebivavashti litsa.] <<http://jeanmonnetexcellence.bg/archive/assets/uploads/files/b148-zdoi-ms-protokol-64.pdf>>